

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 28. junija 1871.

O b s e g: Kmetijski časniki — kaj koristijo, kaj škodujejo. — Kako o mokrem času spraviti seno z dobrim vspehom. — Bivša pariška komuna in socializem. — Kako primerno pripravljati gluhaneme za sprejem v kako gluhanemnico. (Dalje.) — 23. junij 1871. — Govor dr. Coste v zbornici poslancev 13. junija t. l. za napravo juridične in filozofične fakultete slovenske v Ljubljani. — 23. junija (pesem). — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Kmetijski časniki — kaj koristijo, kaj škodujejo. *)

Časniki, ki obdelujejo polje kmetijstva, so velika dobrota narodu vsacemu; kjer taciĉ časnikov ni, nimajo gospodarji nobenega vodnika, ki bi jim kazal pravo pot, — ki bi preganjal napake, krive misli in vraĉe, — ki bi jim povedal, kaj se po svetu novega najde itd. Na kratko reĉeno: brez časnikov ne bi bilo nobenega napredka v kmetijstvu, in zgubljeno bi bilo vse, kar drugje koristnega vedó in znajo.

To tedaj je velika korist časnikov kmetijskih. Al da je časnik kmetijsk res dobrota gospodarjem, morajo ga pisati moĉje, ki so sami izvedenci v tem, kar uĉijo druge. Če vredniki njihovi le na dobro sreĉo nabirajo, kar se jim pošlje, in če prepisujejo le na dobro sreĉo iz družih časnikov, škodovati utegnejo veliko ljudém, ki radi vse verjamejo, kar stoji zapisano v časniku. Posebno nevarno je pa to, ako kmetijski časniki jemljejo v svoje liste tudi poduke, ki spadajo v okroĉje živinozdravilstva, o katerem gré le v živinozdravilstvu skušenim zdravnikom beseda, ne pa drugim, ki v zdravilstvu temeljite znanosti nimajo.

To se nam je treba zdelo enkrat omeniti, da kaĉemo, da ni in da ne more biti vse pravo in dobro, kar beremo v časnikih. Ugoden povod k temu nam je dal neki sestavek, ki smo ga našli v sicer dobrem časniku: „Der praktische Landwirth“, ki obdeluje splav kravji ali ono nezgodo, kedar krava zvrĉe.

„Sleherni gospodar — pravi — Źeli poznati vzroke, zakaj krava zvrĉe, in še takrat, kedar so mu ti Źe dobro znani, potrebno je, da se previdno poprime zdravilnih pomoĉkov, sicer si more svest biti, da se bode ta nesreĉa razširila še na zdrave krave po vsem hlevu. (Strašno, če bi res bilo!) Izgleda izpustimo (zakaj?) kateri nam kaĉejo, da, kedar se je bilo enkrat zvrĉenje v hlev priteplo, se tej nadlogi ni z nobenim drugim pripomoĉkom v okom prišlo, nego s tem, da se je ves hlev z drugo, tej nadlogi pristo živino nadomestil. (Strašno!) Človek bi pa tudi po takih izgledih skoraj mislil, da je kaka nalezljiva snóv razširjevanja tega zlega kriva. Vendar (vendar!) so pa natanĉna preiskovanja pokazala, da temu ni tako, ampak da je te nesreĉe veĉ ali manj krivo soĉutje krav, nenavadno tanek

voh, zeló Źiva občutljivost (prave „fajlice“ so tedaj krave!) ali drugi vaĉni vzroki, da se razširja splav v hlevu. Krave, posebno breje, imajo jako Źivo kri in zdraĉljivost. Pri splavu pa navadno sad Źe trohni, predno na svet pride, pa tudi trebeĉ ali posteljica ne pride o pravem času, kot pri pravilnem porodu, ampak se razkroji, ter prihaja kos za koscem, razširja nek poseben in zeló zopern duh. (Paĉ malokterikrat tako!) Ta smrad pa je drugim kravam v hlevu zeló zopern, kajti one po njem vohajo, postanejo nemirne in mukajo. (!) Pa tudi njihova maternica zaĉne vsled tega smradú trpeti in v malo dneh zvrĉejo še druge krave, ktere so bile s kravo, ktera je prva zvrĉla, na paši ali v hlevu v druĉbi. (Strašno! — le škoda, da ni res!) Vendar se pa ne sme trditi, da bi bilo to, kar smo ravno omenili, vselej pravi vzrok, zavoljo ktereĉ krave zvrĉejo; vse to gospodarja le opominja, da naj skrbi svoji Źivini za snaĉno in zraĉno stanišĉe in za dobro in skrbno postreĉbo, kajti to je najbolji Źivinski zdravnik. Kajti bo-lezen izvira najveĉkrat (vendar?) iz slabe in nespametne postreĉbe, ktera napravi potem v Źivotu nekako zmoto ali razdiranje pravilnih telesnih delov, tedaj naravnih opravil Źivalskega telesa. Tudi naj gospodar vse gnjile in okrvavljene snove iz nastilje skrbno odpravi, ter si prizadeva, da s kravo, ktera je zvrĉla, druge še zdrave krave v dotiko ne pridejo; naj se tedaj taka krava od družih loĉi, in vse, kar od nje pride, globoko zakoplje“.

Vse to beremo v imenovanem časniku. Ne verjeli bi, da je to res tako, ako ne bi imeli časnika pred seboj! Papir je sicer potrpeĉljiv, al da se take pomote pošiljajo po svetu, ki delajo še veĉ zmot, to se paĉ ne sklada — z odgovornostjo vredniško.

Poglejmo tem ĉenĉam nasproti, kaj dr. Bleiweis o tem, „kedar Źivina zvrĉe“, piše v bukvah, ki uĉijo, kako pomagati pri porodih“.

Źivina zvrĉe — piše — to je, ako sad rodi, ki v maternem telesu še ni toliko dorastel, da bi rojen mogel Źiveti; zvreĉi se tedaj pravi mrtvo mlado roditi ali vsaj tako negódnó, da se ne more pri Źivljenji ohraniti, ĉeravno se dozdeva, da bi Źiveló. Od „zvreĉi“ moramo tedaj loĉiti prezgodaj vreĉi; uni je zvrĉek, ta pa negódnó mlado.

Veĉidel zvrĉe Źivina nanagloma; le vĉasih se pokaĉejo ene dní poprej nektera znamenja; otók pisek, Źlemotok iz sramnice, ali če je mladiĉ Źe delj ĉasa poginil v maternici, smrdljiva sokrovica, nepokoj Źivine, kakor da bi jo klalo itd.

Vzroki, da Źivina zvrĉe, so mnogoteri. Poglavni vzrok pa je ta, da je nektera Źivina Źe take natore,

*) Dobro nam je došel, gosp. G., Vaš sestavek v priĉujoĉi namen. Vred.

da rada zvrže, če se le količkanj napčnega primeri; če je pa enkrat zvrгла, jej to rado ostane za večkrat. Nektera živina je taka, da ne more mladega donesti, kakor hitro je večje postalo; kakor želodec, ki se je preveč napolnil, izmeče iz sebe preobilni zapadek; taka je tudi nektera maternica.

Sicer pa živina zvrže, če premlada in preslaba je že vbrejena bila, če je za kakošno hudo bolezen bolna, da kri, namesti k maternici, teče obilniši h kakemu drugemu vnetemu ali sicer bolnemu delu; — če se pretegne, prehitro jaha, skaka, vdari ali sune na trebuh; — če se jej spridena, plesnjiva, gnjila piča daje ali zmrznjena repa, zmrznjen krompir ali druga taka piča, če povžije španskih muh, strupenega brinja, rožičkov rženega klasja itd. Glejte: koliko vzrokov!

Primerimo zdaj to, po zdravniških skušnjah potrjeno z unim, kar je pisal „der praktische Landwirth“, in spoznal bode lahko vsak, da vzroki splava so vse drugačni, kakor si jih sanja pisatelj imenovane časnika.

Kako o mokrem času spraviti seno z dobrim vspehom.

Spisal prof. Vodopivec.

Nenavadno mokra spomlad zadržuje marsiktero poljsko delo, a drugo se ne more opravljati tako kakor bi se imelo pri ugodnem vremenu. Na prvi pogled se nam zdi opravičena vesoljna tožba kmetovalca, ako pa tehtniši premislimo, spoznali bomo, da mnogokrat tužujemo nepotrebno, in večkrat tiči vzrok tožeb v lastni nevednosti.

Marsikteri kmetovalec vže zdaj skrbi, ter premišljuje, kako si bode seno spravil, ako bi utegnilo to vreme še nadaljevati. Nič se ne boj! ozri se rajši nekoliko okrog, pa glej, kako si pomagajo sosede v takih okoliščinah. Nečem na dolgo dokazovati ali posebne tajnosti razkladati; naj samo povem, kako delajo Kobaridci s travo, ko jim dež v košnjo nadleguje. Pokošeno travo, naj si je še tako surova, spravijo na senik tako, da med njo potrosijo nekoliko soli. To pa tako delajo, kakor v obče vkladamo zelje v kadí, to je, na prvo lego potrosijo soli, naložijo zopet trave, ki jo osolijo, za to zopet trave, ki jo zopet osolijo in tako naprej se ponavlja do vrh kupa. Trava se stlači o lastni teži sama o sebi, *) vlažnost raztopi natrošeno sol; kakor se pa trava suši, vsrka solomoro ter postane slano seno. Tako spravljena trava se gotovo ne bode spridila, ako jo je še tako visok kup. Računa se na 100 funtov ali cent trave 1 funt soli, ki je nismo zrnica zgubili, kajti o svojem času jo bode živina povžila.

Da je tako seno (slano) mnogo tečniše nego navadno, da ga živina rajši jé, se lahko sami prepričamo; ako bi vživali celi teden le neslano hrano, vzešči le 2- ali 3krat na teden pest soli v usta. Glej, tako kakor ne tekne človeku neslana hrana, ne tekne tudi živini neslana piča. O tej resnici so nas umni kmetovalci vže dovolj in dejansko prepričali. — Čas je, da jih tudi mi v lasten dobiček posnemamo. **)

„Gosp. List“.

*) Dobro je tudi, celi kup s kamenjem obtežiti.

**) Skušnja dobroto take krme spričuje. Prav gorko ta način posebno v mokrem letu priporočamo; omenimo tudi to, da se ne zgubi nježnih peresec, koje pri navadnem sušenju sena odpadejo. Vred.

Socijalno-politiške razprave.

Bivša pariška komuna in socijalizem.

Socijalno-politiška študija.

Spisal dr. V. Zarnik.

I.

Ko so v Parizu Tuilerije gorele, ko so se Louvre-a petrolejski plameni ovijali in ko je zgodovinsko imenitni rotovž (hotel de ville) le okajen zid in pepel postal, bil je ves izobraženi svet skoraj brez izjeme tako razdražen in razkačen nad temi nečuvenimi vandali sedanjega veka, da je navdušeno ploskal Mak-Mahonovim rdečehlačarjem, kateri so vsakega le kolikaj samo na videz sumljivega privrženca komune brez zapore, brez sodnije in brez razsodbe kar na ulicah na zid prislonili in brez okolišanja vstrelili. Takrat o vseh teh dogodkih, posebno pa o virih in pravih vzrokih teh dogodkov mirno in hladnokrvno pisati, bilo bi vsakega težko stalo, še teže pa občinstvo kaj tacega mirno in trezno brati ali celó o tem promišljevati. Ko se je pa enkrat dim, proizlazeči iz pariških požarov, razkadil, ko najlepša tretjina najlepšega mesta tega sveta v razvalinah in podrtinah svoja gola rebra žalostno in melanholično kvišku molí, začel je zdaj ves učeni in neučeni svet premišljevati, kje le vendar pravi razlogi tega čudovitega in ob enem grozovitega dogodka tiče? Z nekako krivo nobleso se nekteri temu sprdavajo lahkomisljeno rekoč: Po pruskem obsedanju je v Parizu veliko ljudi brez dela ostalo, vrh tega se je pa tudi nakopičilo po 4. septembru lanskega leta toliko rdečkarjev, liberaluhov, radikalcev, postopačev, vlačugarjev, lopov, tatov, tolovajev in celó roparjev iz vseh dežel tega sveta v lepem Parizu, da je mislila ta drhal, ko je bila potem po sklepu mira francoska armada razorožena, in ker je ona sama kot narodna garda orožje obdržala, ker je zdaj-le čas prišel, se enkrat tega sladkega življenja s polnim duškom na stroške bogatašev in kapitalistov navžiti.

Po mnenji teh kritikov ni bila cela komuna nič družega nego prosto „tolovajstvo“ organizirano v najbolj velikanskem slogu, česar še svet dozdej ni nikdar doživel. Tolažijo se te vrste možakarji, da bo zdaj za večne čase v tej zadevi mir, ko so le enkrat te „peklenške pošasti“ pariških komunistov vse od Thiers-eve sile postreljene ali pa vjete. Še celó minister J. Favre se zeló k temu mnenju v svoji zadnji, obče znani okrožnici nagiblje, vmes le še vpletajoč tobožno hujskanje in ščuvanje mednarodnega delalskega društva (Internationale), ktero stari, sicer jako pošteni Favre ovaja vsem vladam kot sila nevarno za napredek in za mir vsega izobraženega društva. — Brumni presojevalci teh dogodkov so v svoji razsodbi še krajši, oni ne iščejo nobenih skritih in oddaljenih vzrokov, ampak v kratko rečejo: Bivša pariška komuna ni bila nič družega kot božja kazen za pregrešni Babilon sedanjega časa, Pariz je le delil zasluženost osodo Sodome in Gomore, znanih mest iz starega testamenta! Se vé, ako bi bilo s tako apodiktčno kritiko vse opravljeno, ne bi bilo napak!

Mi se pa v tej zadevi držimo misli enega največjih mislecev tega veka Angleža Buckle-a, ktere je nakopičil kot neprecenljive zaklade v svoji knjigi „Povestnica civilizacije na Angležkem“. Buckle*) pravi v tej knjigi o povestnici, da je metoda, po kateri se večidel vsi dosednji povestničarji s to znanostjo vkvarjajo, popolnoma kriva, ako v obče o kakem slučaju pri zgo-

*) Neizmerna škoda, da je slavni pisatelj prerano umrl, da ni mogel svojega na velikanski podlagi osnovanega in začetega dela „history of the civilisation in England“ dovršiti. Pis.